

"חצבים פורחים וציפורים אין ספור" - בעקבות פריחת החצבים

קצת על החצב:

החצב זכה בשמו עקב יכולת שורשיו לחצוב דרך סדקים בסלע ולהגיע לקרקע לחה ופורייה. החצב הינו צמח ממשפחת הגיאופיטים – בעל פקעת, מנגנון המאפשר לו לאגור מים בחורף וכך לשרוד את כל תקופת הקיץ החמה ולא להתייבש. לחצב הפקעת הגדולה ביותר מכל צמחי הגיאופיט בארץ (כלנית, רקפת ועוד).

מהלך החיים השנתי של החצב מחולק לשתי עונות: פריחת העלים בתחילת החורף עד האביב, שאז הם מתייבשים ובסוף הקיץ צץ ומזדקר עמוד התפרחת למשך מספר שבועות.

בעמוד התפרחת נמצאים הזרעים שמאפשרים את רביית הצמח.

עמוד התפרחת המתנשא יכול להגיע עד לגובה של 180 ס"מ ובו עשרות פרחים לבנים קטנים, המסודרים כמו חיילים ממושמעים לאורכו. הפריחה מדורגת וכל יום נפתחים כ- 30 פרחים נוספים.

החצב מהווה את אחד מצמחי "מבשרי הסתיו", משל עם אומר: " החצב פורח והקיץ בורח".

במקורות היהודיים מוזכר החצב במספר הקשרים:

- החצב בשל גובהו שימש לסימון חלקות חקלאיות. גם אם אדם השיג גבול ופולש לשטח חברו, בעת פריחת החצב בסוף הקיץ התגלה מעשהו.
- נח לקח עמו חצבים לתיבה על מנת להאכיל את הצבאים. בע"ח נמנעים מאכילת עלי החצב עקב חומר צורב המצוי בהם, למעט הצבאים.

תפוצתו של החצב רחבה מאד באזורי ההר והשפלה אך די נדירה בנגב. בארץ פורחים חצבים משני מינים, החצב המצוי והחצב הגלוני הגדל בעיקר באזור מדברי.

מעניין לדעת:

- מידי שנה נערכת תחרות למציאת החצב הגבוה ביותר. חובבי האקשן עקבו אחר הפרסומים, רוצו לטבע ואולי תזכו.
- בשנת 1949 הוקם בסמוך לצומת מסמיה מושב העובדים " חצב ", ע"י עולים מלוב.

האגדה על החצב

באחד מביקוריו עבר שר הפרחים בארמון המלך וגילה המון איכרים זעומים וצועקים. כששאל לפשר המהומה, הסבירה לו נערה ענייה כי אין סימני גבול בין חלקות האיכרים, וכל שנה בעונת הקציר פורצות קטטות ביניהם על רקע של הסגת גבול.

המלך הציע כד מלא מטבעות זהב למי שימצא פתרון. אחד האנשים הציע להקיף כל חלקה בחומת לבנים, אך האיכרים דחו אותה כיוון שלא כולם יכלו לממן חומה שכזאת. שאל שר הפרחים את הנערה הענייה מה הייתה עושה לו זכותה בכד הזהב, והיא השיבה לו שמשום שהחורף בפתח הייתה קונה נעליים לכל הילדים היחפים כמותה.

חיך שר הפרחים וביקש שתאמר למלך כי על האיכרים לשתול חצבים בין חלקה לחלקה. כך הם עשו, ובבוא הגשמים הצמיח החצב עלים ירוקים, וכל איכר ידע את חלקתו. משפסקו המריבות, קיבלה הנערה את מטבעות הזהב שהובטחו לה ובהן קנתה נעליים לכל הילדים היחפים.

אבל זה לא סוף הסיפור. בימות הקיץ היוקד נבלו עלי החצב, ובהגיע הסתיו שוב קם שאון גדול. אז הרגיעה הנערה את האיכרים, והבטיחה להם שבקרוב ממש יפריחו החצבים פרחים לבנים וגבולותיהם יחזרו לקדמותם. שמחו האיכרים, ומאז ועד היום מסמלת פריחת החצב אות לאיכרים שמגיע הסתיו והזמן לחרוש את שדותיהם.

טעימה ממוקדי הפריחה:

אז אחרי שהכרנו את החצב, מה שנשאר זה להעמיס את המשפחה והחברים ולצאת לנופי ארצנו ולטבע המהמם. ליהנות מהפריחה ולבדוק מי יותר גבוה.

תל יודפת:

אל תל יודפת נגיע דרך שביל הגישה לישוב יודפת ונעקוב אחר השילוט לתל.

התל מזהה עם מבצר יודפת בו התבצרו מורדי הגליל בפיקודו של מפקד המרד הגדול בגליל, יוסף בן מתתיהו. התל נכבש ע"י הרומאים בשנת 67 לספירה לאחר מצור ארוך שארך 47 ימים.

בעת הפריחה מתכסה התל כולו בפריחת חצבים מדהימה. המסלול מזמין לטעימה היסטורית לצד פריחה משכרת.

ניתן להאריך את המסלול ולהמשיך מהתל לטיפוס על הר עצמון (סימון שבילים **כחול** במפת סימון שבילים מס' 3), שבפסגתו תצפית עוצרת נשימה על כפר מנדא ובקעת בית נטופה.

הבניאס:

לרוצים לשלב מסלול מים עם פריחה, מומלץ לבחור במסלול הרגלי היוצא משמורת הבניאס והולך דרומה לאורך הנחל עד קיבוץ שניר. במדרונות הנחל המזרחיים נזכה לפריחת חצבים משובבת עין.

גמלא:

גמלא הינה אחד המבצרים בו התבצרו המורדים היהודים במרד הגדול, במלחמתם כנגד הרומאים. הליכה בשביל המוביל לעיר העתיקה, הבנויה על הר תלול שצורתו דבשת גמל, תזמן להולכים בה חווית פריחה שתצדיק את הזיעה שבעליה חזרה.

כנרת:

להולכים בחלקו הצפוני של שביל סובב כנרת מכפר נחום לכיוון גשר אריק, תזדמן פריחה בינות סלעי הבזלת במורדות רמת כורזים.

נחל תבור:

להולכים מקיבוץ גזית לנחל תבור לאורך סימון השבילים הכחול, יתגלו אלפי חצבים שיצבעו את הדרך בלבן ויוסיפו לרומנטיקה.

תל חפר:

תל חפר נמצא בגדתו הדרומית של נחל אלכסנדר והוא זה שנותן לעמק את שמו.

בתקופה הממלוכית הוקם בראש התל כפר ערבי שננטש במלחמת העצמאות. התל מזוהה כעיר חפר המקראית, הנזכרת כאחת הערים אותם כבש יהושע במסע כיבוש הארץ.

אל התל נגיע בניסיעה בכביש 4 עד לצומת חפר ופנייה מערבה לכיוון כפר ויתקין. מייד לאחר הפנייה נבחין בשביל עפר רחב אתו ניסע עד לתל. מרבדי הפריחה משתרעים על התל ומדרונותיו.

מורדות הר- ציון:

גם על ירושלים לא פסחו החצבים. את מורדותיו הדרומיים של הר- ציון מעטרים בתחילת הסתיו מאות חצבים הפורחים במאונך למדרון, ממש כמו עצי האורן בשמורת המסרק.

את הרכב נחנה באחד החניונים הסמוכים לגיא בן-הינום (הר ציון, סינמטק, מרכז בגין), ונרד ברגל למורדות ולגיא.

תל מלוט – עינות גיבתון:

אל שמורת עינות גיבתון נגיע דרך כביש 411 המחבר בין מזכרת בתיה לצומת חולדה. בסמוך בעיקול בכביש נפנה מזרחה בכביש משומש המסומן בסימון שבילים כחול. נסע על השביל מרחק של 2.5 ק"מ כשבדרך נעבור מתחת לגשר של כביש 6, אחריו נפנה ימינה עם השביל ונשים פעמינו לעבר חורשת האיקליפטוס אותה נזהה מרחוק.

מומלץ להחנות את הרכב בכניסה לחורשה ולערוך טיול רגלי קצר בעיינות גיבתון הנובעים כל השנה. משם נשים פעמינו ברכב או ברגל אל תל מלוט הבולט בשטח המישורי, שבו נשטוף את עיננו בפריחת חצבים.

צומת ערערה בנגב:

ניסע בכביש 25 מב"ש לדימונה. כק"מ לפני צומת ערערה בנגב, נזהה בצד ימין של הכביש את תל ערוער הניצב על גבעה קטנה. נחנה את הרכב באחד משבילי העפר הסמוכים לכביש. בהליכה לעבר התל נחצה את אפיקו הרחב של נחל ערוער ונפסע לעבר ריכוז החצבים הצפוף שבראש התל שצורתו אוכף.

ערוער שבנגב נזכרת בתנ"ך כאחת הערים לה שלח דוד שלל ממלחמתו בעמלק. העיר ערוער הוקמה לראשונה במאה השמינית לפנה"ס. העיר הוקפה חומה מוצקה שהקיפה את ראש הגבעה. העיר כנראה נחרבה סופית ע"י הבבלים או האדומים בראשית המאה השישית לפנה"ס.

**כמו חצב להתבצר
במעבה האדמה
ולחכות לסיומה
של העונה הכי חמה
ואחר כך להיתמר
כעמוד עשן לבן
שמועה טובה להעביר
שהחגים כבר באוויר**

נעמי שמר

המדריך נכתב ע"י צוות "בשביל האתגר", אביעד מנצור מורה דרך מוסמך וגדי בן נון.